

Samarbeid mellom FHI, kommunelegen og Mattilsynet

Helena Niemi Eide

Kurs B for samfunnsmedisinere

0.03.2020

Takk til Heidi Lange og Georg Kapperud for slides

Innhold

- Varsling
- Hva er et utbrudd og hvorfor etterforske?
- Ansvar for oppklaring av utbrudd
  - Lokalt utbrudd
  - Nasjonalt utbrudd

EHEC i en barnehage I

- Ole 3 år, 2 dager med blodtilblandet diaré. Nå frisk.
- Fått påvist høyvirulent EHEC, stx2a
- Gårdsbarnehage
- 2 andre barn hjemme fra barnehagen med diaré siste uken.

Varsling etter MSIS-forskriften

Fra lege til kommunelege og FHI

- **§ 3-1. Varsling om smittsomme sykdommer.**
- **§ 3-2. Helsepersonellens varslingsplikt.** Lege, sykepleier, jordmor, helsesykepleier eller tannlege som mistenker eller påviser et tilfelle av smittsom sykdom jf. § 3-1 annet ledd, skal varsle kommunelegen. Dersom det ikke er mulig å få varslet kommunelegen, skal de varsle Folkehelseinstituttet. Kommunelegen skal varsle Folkehelseinstituttet. Folkehelseinstituttet skal, dersom mistanken ikke raskt kan avkrefte, varsle Helsedirektoratet om de samme sykdomstilfeller.
- **§ 3-3. Varsling om utbrudd av smittsom sykdom**
- **§ 3-4. Varsling om utbrudd i helseinstitusjon av smittsom sykdom**

Varsling etter MSIS-forskriften

Fra kommunelege til lokalt mattilsyn

- **§ 3-9. Varsling om smitte fra næringsmidler.** Kommuneleger som får opplysninger om mistenkt eller påvist smittsom sykdom som kan være overført med næringsmidler, skal varsle det lokale mattilsynet. Varslet skal inneholde opplysninger om den antatte sykdommen, det antatte smittetidspunktet, pasientens alder og bostedskommune, samt eventuelt hvilket næringsmiddel som er mistenkt og hvor det ble frambudt.
- **§ 3-10. Varsling om smitte fra dyr.** Kommuneleger som får opplysninger om mistenkt eller påvist smittsom sykdom som kan skyldes smitte fra dyr, skal varsle det lokale mattilsynet. Varslet skal inneholde opplysninger om den antatte sykdommen, det antatte smittetidspunktet, pasientens alder og bostedskommune, samt eventuelt hvilket dyr som er mistenkt og hvor det befinner seg.

Varslingsplikt etter IHR-forskriften

- Lege, sykepleier, jordmor eller helsesykepleier som mistenker eller påviser et tilfelle av smittsom sykdom som kan ha betydning for internasjonal folkehelse og som ikke allerede er varslet etter varslingsbestemmelsene i MSIS-forskriften skal uten hinder av lovbestemt taushetsplikt umiddelbart varsle kommuneoverlegen. Dersom det ikke er mulig å få varslet kommuneoverlegen, skal Folkehelseinstituttet varsles direkte.

Varslingsplikt ved enkelte sykdommer

MSIS-forskriften § 3-1 og IHR

- Botulisme
  - HUS (diaréassosiert)
  - EHEC-infeksjon
  - Hemoragisk feber
  - Meslinger, røde hunder
  - Miltbrann, pest, rabies
  - +++++
- Kommunelegen skal varsles ved mistenkt/påvist tilfelle
  - Hvis kommunelegen ikke er tilgjengelig, varsles smittevernvakten ved Fhi

EHEC i en barnehage II

- Varsle lokalt mattilsyn
- Varsle FHI – få bistand/råd
- Iverksette smitteverntiltak og kartlegge evt andre smittede
  - Barnet ut av bhg til 3 negative avføringsprøver
  - Evt andre i husholdningen som tilhører risikogrupper ut av arbeid/bhg så lenge barnet har diare og til én negativ prøve
  - Andre barn i bhg med diaré bør testes

Hva er et utbrudd?

- Flere tilfeller enn forventet av en bestemt sykdom innenfor et område i et gitt tidsrom
  - 9 pasienter med norovirus på sykehjem i Kristiansand
  - 1 pasient med rabies i Førde
- To eller flere tilfeller av samme sykdom som mistenkes å ha felles kilde

Hvorfor etterforske utbrudd?

Forhindre at flere blir syke

- Stoppe utbruddet
- Forstå hva som hendte og hvorfor
- Rette feil og forhindre nye utbrudd
- Øke kunnskapen vår om utbrudd
- Forbedre overvåkningssystemer og utbruddsetterforskning
- Få erfaring – øvelse gjør mester
- Skjerpe beredskapen

De 10 trinnene i en utbruddsetterforskning

- Avgjør om det foregår et utbrudd
- Varsling
- Nedsette en utbruddsgruppe
- Lage kasusdefinisjoner (hvem tilhørende utbruddet?)
- Finne/identifisere pasienter tilhørende utbruddet
- Beskrivende epidemiologi: tid, sted, person
- Utvikle hypotese(r) for hva vi tror kan være smitekilden
- Teste hypotese(r)
- Kommunisere resultater
- Kontrolltiltak

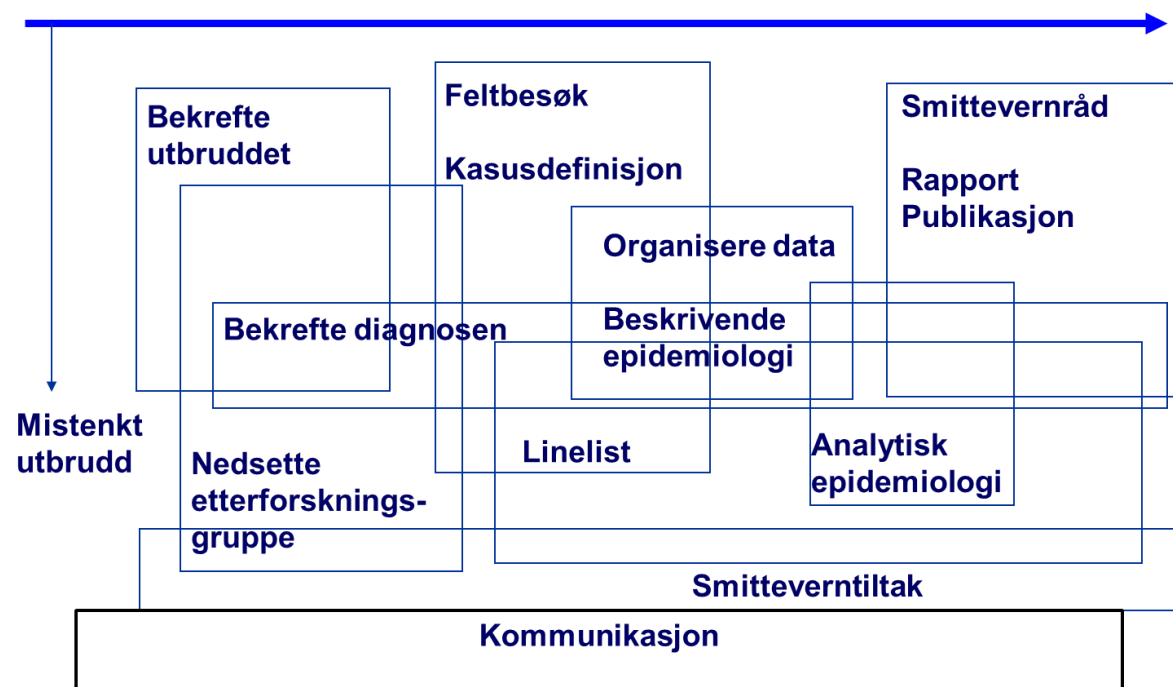

The screenshot shows the FHI (Folkehelseinstituttet) website. The header includes the FHI logo and a search bar with the text 'Søk i nettsidene til FHI'. Below the header, the breadcrumb trail reads 'Forside > Nettpublikasjoner > Utbruddsveilederen'. The main content area features a blue 'VEILEDER' tag and the title 'Utbruddsveilederen'. The text describes the role of the outbreak guide as a resource for municipal health officers and the Mattilsynet, used for investigating foodborne outbreaks. It mentions that the guide presents methods and how responsibility is divided, and that it includes questionnaires, other tools, and background information. To the right of the text is a green square icon with a white speech bubble, a magnifying glass over a blue map of Norway, and a blue circle with white dots representing an outbreak.

Utfordringer ved utbruddsetterforskning

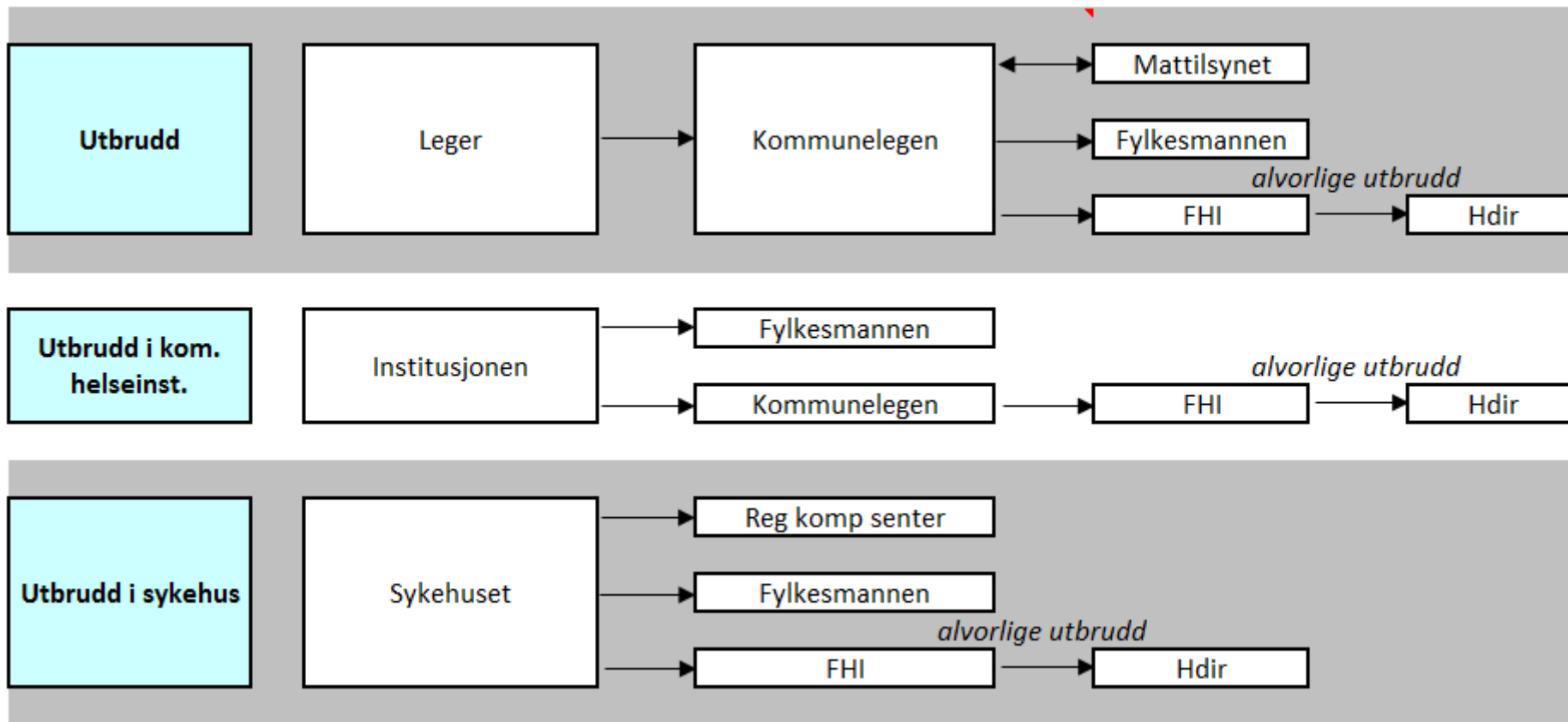
Viktig å ha en plan!

- Stor hast!
- Starter uten hypotese
- Få tilfeller
- Press for å finne løsningen
- Skjevheter skapt av massemediene
- Juridisk og økonomisk press
- Mange aktører involvert
- Viktig å ha en plan!

Utbruddsvarsling

(MSIS §3-3 og 3-4)

Hvordan varsle?

Et varsel er en beskjed som formidles straks

TELEFON

Varsle **straks** over telefon hvis utbruddet er alvorlig og det er behov for øyeblikkelig kontakt

EPOST

Folkehelseinstituttet: utbrudd@fhi.no
Mattilsynet: hendelser@mattilsynet.no

VESUV

Kommuneleger og Mattilsyn:
skal **uansett** varsle via VESUV så snart som mulig

Døgnåpne beredskapstelefoner ved Folkehelseinstituttet og Mattilsynet

VESUV

Web basert utbruddsvarslingssystem – Helse CIM

- Registreringsskjema med opplysninger om utbruddets omfang, mistenkt smitteåte og mistenkt årsak m.v.
- Automatisk varsel går til Folkehelseinstituttet med kopi til Fylkesmannen
  - Regionale kompetansesenter for smittevern
  - Mattilsynet hvis det er mistanke om næringsmiddelassosiert utbrudd.
- Det ligger ikke personsensitive data i Vesuv og det spørres heller ikke om dette på noe tidspunkt.
- Hva skal meldes
  - utbrudd som mistenkes å ha sammenheng med næringsmidler (inkludert drikkevann)
  - utbrudd av de sykdommer som er meldingspliktige i MSIS
  - utbrudd av særlig alvorlige sykdommer
  - særlig omfattende utbrudd
  - utbrudd i helseinstitusjoner

Mistanke om utbrudd

Mistanken kan oppstå lokalt, regionalt eller nasjonalt

LOKALT

Publikum – sosiale medier

Leger og kommuneoverleger

Sykehjem, barnehager, skoler etc.

Mattilsynets lokale avdeling

Serveringssteder - etter klager fra gjestene

REGIONALT

Medisinsk mikrobiologiske laboratorier

Sykehusavdelinger

Ved Mattilsynets regioner

NASJONALT

Meldingssystemet MSIS

Sykdomspulsen

Nasjonale referanselaboratorier

Mattilsynets hovedkontor

Internasjonale varslingsystemer

Utbruddet kan være større enn du tror

- Er det flere tilfeller i kommunen?
- Er flere kommuner rammet?
- Har utbruddet internasjonale forgreninger?
- Meldinger om kontaminerte matvarer? RASFF?
- Andre hendelser som kan bidra til oppklaringen?

Viktig å VARSLE slik at nasjonale instanser kan se utbruddet i sammenheng og eventuelt starte en effektiv, koordinert etterforskning, dersom flere kommuner er rammet

Ansvarsprinsippet

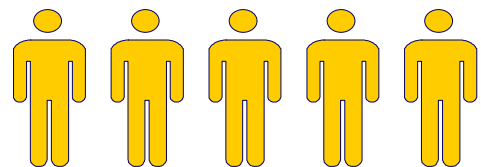
Mattilsynet og helsemyndighetene

- Har hvert sitt ansvarsområde som er bestemt i forskjellig regelverk
- De har begge et selvstendig ansvar for utbruddsoppløring - innen hvert sitt område
- De kan ikke lede eller koordinere hverandre – eller «eie» et utbrudd
- Men, de har plikt til å varsle, og gi hverandre bistand, råd og informasjon
- Utbruddsoppløringen er ingen stafett der man gir ansvaret videre til andre

Ansvarsprinsippet og linjestyringen ligger fast – også ved utbrudd

Ansvar for oppklaring av utbrudd

Tverrfaglig samarbeid

SMITTEKILDEN

Omsetning

Distribusjon

Produksjon

Helsemyndighetene (kommuneoverlege/Fhi):

Ansvar for oppklaring og tiltak innen befolkningen

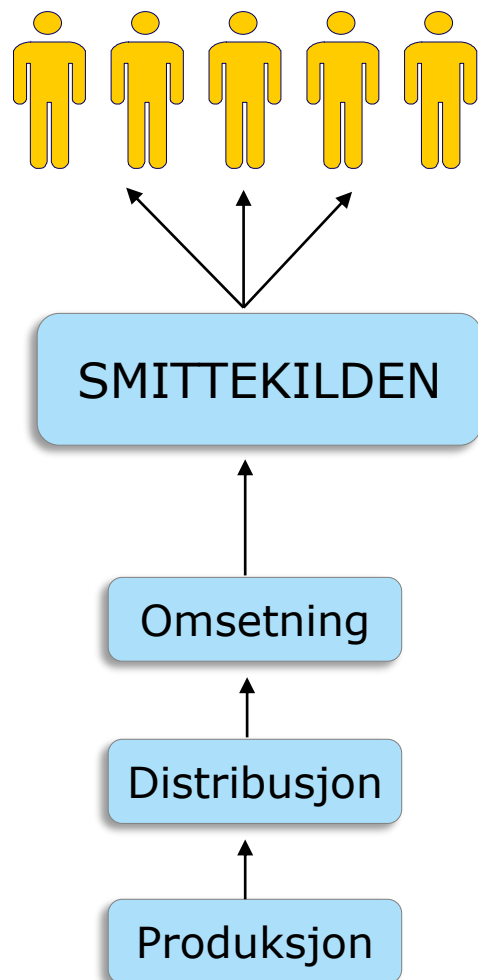
Samarbeid

Mattilsynet:

Ansvar for oppklaring og tiltak innen matkjeden

Ansvar for oppklaring av utbrudd

Tverrfaglig samarbeid

● Helsemyndighetene (kommuneoverlege/Fhi):

- Beskrive utbruddet og følge utviklingen
- Diagnose og kasusdefinisjon – prøver
- Kontakt med pasienter og intervju med dem
- Epidemiologiske undersøkelser i befolkningen
- Smitteverntiltak innen befolkningen

● Mattilsynet

- Tilsyn og inspeksjon i virksomheter - tilsyn med sporing
- Kontaktpunkt mot virksomheter og bransjer
- Intervjuer med ansatte i virksomheter
- Ta prøver i matkjeden
- Identifisere årsaken til at maten ble kontaminert
- Tiltak mot smittekilden og i matkjeden

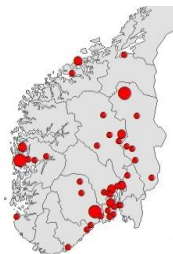
Lokale og nasjonale utbrudd

LOKALT

- Smittekilden er lokal
- Skal håndteres av lokale myndigheter

NASJONALT

- Smittekilden er aktiv i mange kommuner
- Krever nasjonal ledelse og koordinering
- Kan kreve internasjonal varsling og samhandling
- Skal håndteres på nasjonalt nivå

Ansvar er forskjellig - de faglige metodene er de samme

FHI gir støtte ved lokale utbrudd

Bistand, råd, veiledning og informasjon

Døgnåpen smittevernvakt

● Tlf 21 07 63 48

Overvåkingssystemer

● MSIS og VESUV

Referanselaboratorier

Feltepidemiologisk gruppe

Nasjonale feltepidemiologiske gruppe

- Ekspertise i epidemiologisk etterforskning
- Spesialutdannet i etterforskning av utbrudd (EPIET)
- Kan suppleres med interne og eksterne eksperter
- Leder etterforskningen innen befolkningen ved nasjonale utbrudd
- Lager, utfører og analyserer epidemiologiske undersøkelser
- Holder oversikt over utbruddets utvikling
- Kan rykke ut på kort varsel for å bistå kommunene på stedet
- Kontakter og varsler nasjonale myndigheter og utenlandske nettverk

EHEC i en barnehage III

- Ingen andre smittede i barnehagen
- Det lokale mattilsynet har intervjuet barnet og foreldrene
- Prøven er sendt referanselaboratoriet ved FHI
- Identisk DNA-profil med 4 andre tilfeller fra andre deler av Norge
- Nasjonal utbruddsetterforskning igangsettes. Samarbeid mellom FHI, aktuelle kommuneleger og Mattilsynet lokalt og hovedkontoret.

Oppsummert

- Samarbeid kommunelegen, FHI og Mattilsynet på lokalt og nasjonalt nivå
- Utbruddsveilederen er nyttig – både for lokale og nasjonale utbrudd
- Folkehelseinstituttet kan bistå ved utbrudd, også lokale.